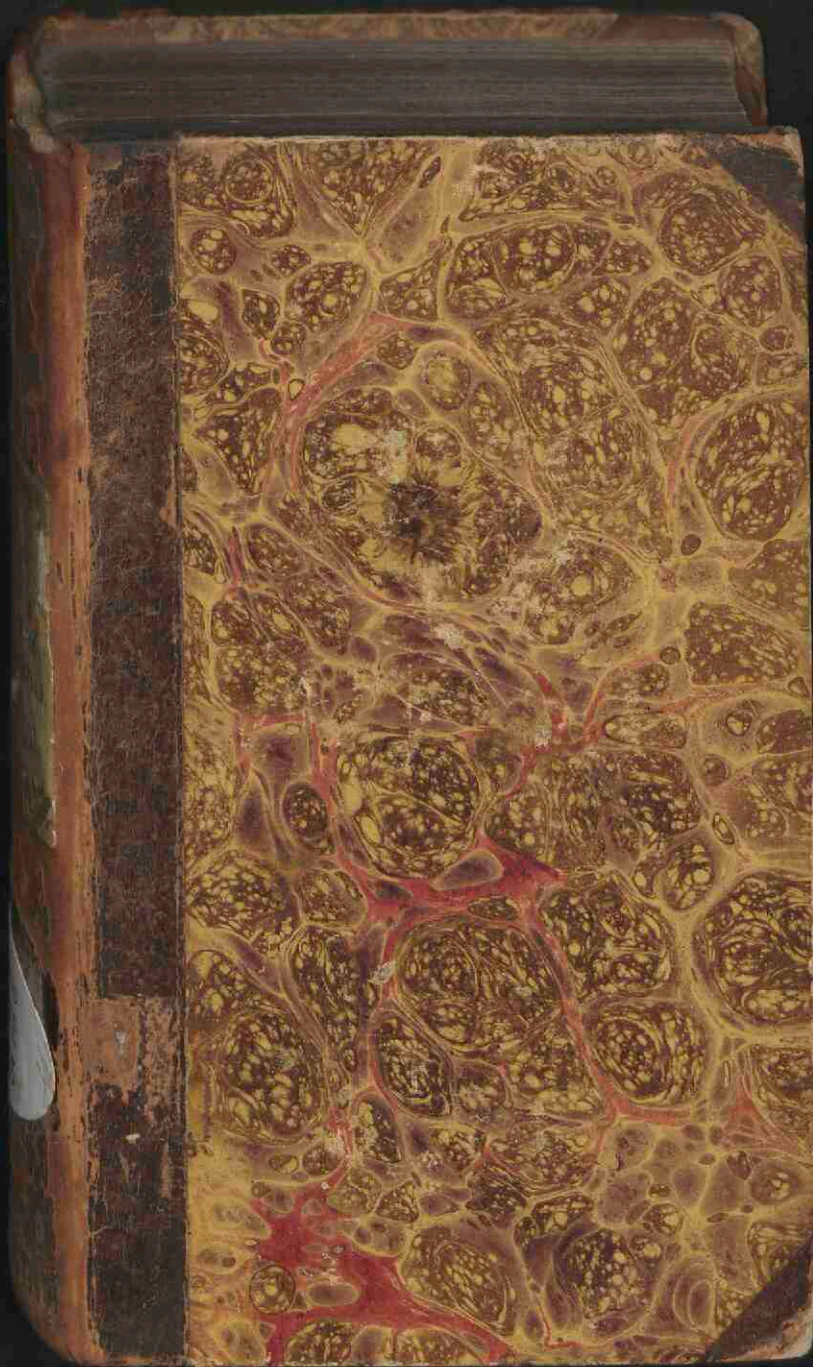

Een goed woord aan christen-ouders, over de opvoeding hunner kinderen.

<https://hdl.handle.net/1874/352293>

I a . 360.

111

Nederlandsch Zendinggenootschaps

EEN GOED WOORD

AAN

I ⁷/₂₁
PKE 1825

CHRISTEN-ouders,

OVER

DE OPVOEDING HUNNER KINDEREN.

DERDE DRUK.

N. Z. G.
N. 173.

TE ROTTERDAM,

bij M. WIJT & ZONEN.

Drukkers van het Nederlandsche Zendinggenootschap.

1833

No. XXXIII.

VORREDE

Das Buch enthält die Geschichte der
Königlichen Akademie der Wissenschaften
in Berlin, von ihrer Gründung im Jahr
1724 bis zur Gegenwart. Es ist eine
historische Darstellung der Arbeiten
der Akademie und der Mitglieder
derselben.

Verlag von
Berlin

VOORBERIGT.

Gecommitteerden van het Nederlandsche Zendinggenootschap, tot het opstellen, verzamelen en uitgeven van kleine Stukjes, ter bevordering van Evangelische kennis en godzaligheid, ook bij mingeoefenden; — namelijk:

R. J. VAN DER MEULEN, B. VAN MARKEN,
J. CLARISSE, A. L. M. Phil. et Theol. Doct.
en Prof., A. DE VRIES, L. EGELING,
J. C. VORSTMAN, R. ADRIANI, *Predikanten te*
Amsterdam, Hoorn, Leyden en Rotterdam;

overeenkomstig hun ambt en hunne bediening, dat oogmerk gaarne willende bevorderen, en in uitzigt op des Heeren medewerkenden zegen, bieden het nevensgaande Stukje hunnen landgenooten aan; erkennende intusschen geene uitgave voor echt, dan welke door eenen hunner, of door de drukkers dezès, onderteekend is.

M. W. J. Stonen

INLEIDING.

Vaders! moeders! en vooral gijlieden, christelijk gezinde ouders! zoodra gij den naam van dit stukje hoort, denkt gij: « Dit boekje wil ik lezen.» Gij hebt uwe kinderen lief; hun welzijn gaat u ter harte; gij weet, hoeveel er van hunne opvoeding afhangt; gij wildet hen daarom zoo gaarne *goed* opvoeden; maar gij gevoelt meer en meer, welk eene allermoeijelijkste zaak dit is, en nu hoopt gij uit dit boekje eenig nuttig onderwjs en bestuur te ontvangen, dat u in uwe moeijelijke en gewigtige verpligting zou kunnen helpen en aanmoedigen.

Ja, lieve vrienden! ik ben ook vader, en heb, met de hulp van eene brave en trouwe echtgenoot, verscheidene kinderen, die nu alle volwassen zijn, opgevoed; ik weet dus eenigzins, wat moeite en zorg, wat wijsheid en geduld, wat toegevenheid en ernst, wat zelfsverloochening en opoffering, wat tranen en gebeden voor God, het kosten moet en kost om onze kinderen terug te houden, of terug te voeren van de paden der verkeerdheid, en hun den goeden weg aangenaam

en beminnelijk te maken. Ik weet bij ondervinding, dat, wanneer er iets goeds van onze kinderen wordt, de ouders dit niet aan de wijsheid van hun beleid, noch aan de trouw hunner opvoeding kunnen toeschrijven, maar dat zij dit aan het zegenend bestuur van eene alles gadeslaande Voorzienigheid te danken hebben. Gij moet dus niet van mij verwachten dat ik u op eenen beslissenden toon zal zeggen: «Zoo moet gij doen, en op eene andere wijze deugt het niet; het staat aan u hoe uwe kinderen zich gedragen en wat er van hen worden zal.» Neen, dit zou dwaasheid zijn, en gijlieden zoudt, met alle redenen, weinig naar mij luisteren. Ook is het mijn doel niet, u een volledig onderwijs in de christelijke opvoeding uwer kinderen te geven; dit is mij te moeilijk en voor dit boekje van al te wijden omvang; ook doet de velerlei wetenschap en bespiegeling hier doorgaans weinig uit. Ik zal mij verblijden, als ik u hier mag mededeelen eenige *lessen* en *onderrigtingen*, die in ieder christen-huisgezin door de ouders met vrucht kunnen en behooren in acht genomen te worden, eenige *waarschuwingen* tegen gebreken in de opvoeding, die zeldzaam zijn en veel kwaad doen, eenige *opwekkingen*, die ieder vader en moeder gelden, en eenige *hulpmiddelen*, die ieder kan gebruiken, en die zelden geheel vruch-

telooos zijn zullen. Ik gevoel wel, dat ook dit geene gemakkelijke zaak is: de ouders, de kinderen, de huisgezinnen, de huisselijke omstandigheden, dit alles is zeer onderscheiden, en wat voor den eenen, goede raad is, dat is soms een' anderen vader of moeder niet aan te prijzen; maar beter *iets* dan *niets*. En zouden wij niet gaarne, al is het dan ook maar ten halve, elkander helpen in eene zaak, die ons zoo na aan het hart ligt? Gewis! als de liefde tot God en zijne eer; als de liefde voor het aankomend geslacht mij mogte wekken en besturen in het gene ik u wilde zeggen, dan zoude ik er mij iets goeds voor u en uwe kinderen van durven beloven.

1. *Kinderen te hebben, en dus vader of moeder te zijn, is een voorregt en eer, maar brengt ons tevens onder de duurste verplichtingen.*

Het eerwaardige huwelijk, de alleroudste en van God zelf oorspronkelijke instelling, onderscheidt ons van de beesten en verheft ons boven dezelve; het maakt het menschedom niet tot zoo vele alleen loopende en op zichzelf staande wezens, gelijk wij ieder dier zijn eigen weg zien gaan; maar het vormt ons tot eene menigte van huisgezinnen, waar de ouders met hunne kin-

deren wonen en voor dezelve leven. — Daarom wordt de mensch niet alleen geboren in eenen geheel zwakken en hulpbehoevenden staat, maar deze hulpelooze kindschheid duurt ook in hem veel langer dan in eenig dier; het kind kan zichzelve niet helpen.

Even hierom heeft onze goedertierene en wijze Schepper dan ook in de ouders eene aandrift, eene liefde, eene hartelijkheid voor hunne kinderen ingeschapen, die levenslang voortduurt, en, terwijl onder de dieren de ouden niet meer naar hunne jongen omzien, zoodra dezelve maar alleen gaan en eten kunnen, blijven in de menschelijke huishouding de ouders aan hunne kinderen verkleefd; zij hebben niets liever, niets kosteliker, en het welzijn der kinderen is en blijft de vreugde der ouders tot hunnen dood toe. Zoo heeft onze Schepper ons gemaakt! — Ziet hier dan, vaders en moeders! u, door zijne hand zelve, uwen eersten, uwen gewigtigsten, en, als het regt is, uwen aangenaamsten levens- en werkskring aangewezen. Hier, *onder en bij en voor* de kinderen, die God u gaf, is uwe eerste en naaste betrekking; door hunnen allezins hulpbehoevenden toestand, door hunne langzame ontwikkeling, heeft Zijne wijze en weldadige bestelling hen aan uwe liefderijke en geduldige zorg en bestuur aanbevolen; Hij schiep hen afhan-

kelijk van u, opdat gij uw gezag en meerderheid zoudt gebruiken ten goede van uwe lievelingen; hier is uw kring, uwe roeping, waarin gij zeer veel goed, maar ook zeer veel kwaad doen kunt; hier eene eerepost, door den Schepper u toevertrouwd, waarin gij door verstand of onverstand; door verzuim of trouw, zoo veel nutten of schaden kunt. *Ziet de kinderen zijn een erfdeel des Heeren, des buiks vrucht is eene belooning. De kroon der ouden zijn de kinders kinderen. (1)*

Vaders! Gij draagt dien edeleu naam, waarmede onze Heer Jezus den hoogen God nader aan ons heeft bekend gemaakt, omdat deze *vadernaam* boven alle namen, die onder ons menschen gebruikt worden, geschikt is om de betrekking, waarin wij tot Hem staan, en het gezag, dat Hij over ons heeft, en de zorg, die Hij ons toedraagt, op de aangenaamste en zinrijkste wijze ons voor te stellen. Vaders! moeders! onze Schep- per heeft iets goddelijks op en in ons gelegd, opdat, wat *Hij* is voor ons, *wij* dit ook, naar ons vermogen, eenigermate voor onze kinderen zijn zouden.

(1) Ps. CXXVII: 3. Spr. XVII: 6.

II. *De opvoeding onzer kinderen is dus eene allermoeijelijkste, maar echter geene onmogelijke zaak.*

Wat is het, onze kinderen op te voeden? Het is toch nog iets anders en iets meer dan hen te voeden en groot te brengen; het is nog iets anders en iets meer dan hen te onderwijzen en te laten onderwijzen; dit een en ander behoort wel mede tot de opvoeding, maar het is nog de opvoeding zelve niet; dan waren de mingeoefende en behoeftige werklieden met hun kroost wel zeer te beklagen; dan zouden de rijke en geleerde lieden doorgaans de best opgevoede kinderen hebben. *Kinderen opvoeden is*, hen op te leiden en te vormen tot nuttige, regt bruikbare menschen, die, eenmaal tot volwassen onderdom gekomen, zelve als huisvaders en huismoeders, als leden der burgerlijke maatschappij, als leden der christelijke gemeente, eene waardige plaats op de aarde in hunnen stand bekleeden kunnen, tot eer van hunnen Schepper, tot nut en zegen voor alle hunne betrekkingen, en ter hunner eigene volmaking en voorbereiding voor eene zalige eeuwigheid. *Kinderen opvoeden is*, teedere jonge spruitjes opkweeken tot vruchtbare boomen, die nut en sieraad geven aan den hof, en tot eer en genoegen van den eigenaar verstrekken. Dit kost zorg, arbeid

en moeite, vooral wanneer het spruitje van geene beste soort, maar bij de eerste uitbotting reeds verkankerd is, en bovendien nog in een' ondeugenden grond, vol distels en onkruid, groeijen moet. Ik wil zeggen: het is moeilijk, van kinderen wier *hart en gedichtsel van hunne jeugd af boos is* (1), iets goeds te maken; het is nog moeilijker, omdat de wereld, waarin zij leven, vol is van allerlei verleiding, die het jeugdige hart zoo ligt wegsleept en bederft; het is aller-moeijelijkst, omdat, wij ouders zelve, dwaze en verkeerde menschen zijn, die, nu eens door onverstand, dan weder door traagheid en gemakkelijheid, nu eens uit onbedachtzaamheid, dan weder door verkeerde luimen en drift, de gelukkige ontwikkeling onzer kinderen meer drukken, hinderen en bederven, dan dat wij dezelve regt leiden en bevorderen zouden.

Maar, hoe moeilijk het ook zij, eene goede opvoeding onzer kinderen is echter *geene onmogelijke* zaak; want eene goede opvoeding is eene godsdienstige en christelijke opvoeding. Zonder Christus en de christelijke leer komt er niets degelijk goeds, noch van ons, noch van onze kinderen. En deze opvoeding, die de beste is, schijnt mij tevens de gemakkelijkste te zijn; want datzelfde Evangelie geeft ons tevens daartoe de

(1) Gen. VI : 5. Hoofdst. VIII : 21.

beste hulpmiddelen, gelijk ons vervolgens blijken zal. Zou het ook niet een gebrek zijn in het hemelsche christendom, indien hetzelfde ons in eene zoo gewigtige zaak, als de opvoeding onzer kinderen, geene hulp en wijsheid gawe? Zeker! men leert dit niet door het lezen van vele boeken. Ook hier is Gods woord het beste licht voor de ouders op hun pad. Veel geloof in God, veel verstand in de Heilige Schrift, vele liefde voor de zielen onzer kinderen is beter dan honderd voorschriften der menschelijke wijsheid. Helaas! het is dikwijls (niet altijd, maar dikwijls) meer aan onze verkeerdheid, aan onze eigenzinnigheid, aan ons verzuim, met één woord, aan onze onchristelijkheid, dan wel aan onze onwetenschap te wijten, als onze kinderen zich door hunne ouders niet willen laten leiden. Ja, ook daarom heb ik de christelijke leer lief, ook daarom acht ik het christendom hoog, omdat het mij in de opvoeding mijner kinderen, meer dan iets anders, geholpen heeft. — Eene goede opvoeding aan zijne kinderen te geven, is dus wel eene zeer moeilijke, maar echter geene onmogelijke zaak.

III. *Er is eene burgerlijke- er is ook eene christelijk-godsdienstige opvoeding.*

In de *burgerlijke* opvoeding bedoelen wij onze kinderen op te leiden tot menschen,

die eens in de maatschappij op de eene of andere wijze nuttig zijn en hun bestaan vinden kunnen; maar eene *christelyk-godsdiens- tige* opvoeding wenscht tevens de kinderen te vormen tot godsdienstige menschen, tot vrome christenen. De *burgerlijke opvoeding* is niet te verzuimen; want wij allen moeten in verband met de menschelijke maatschappij leven en van dezelve bestaan; ook is ieder, die deelt in de genoegens en voordeelen van het maatschappelyk leven, verplicht, het zijne tot nut en genoegen van de maatschappij toe te brengen. Met dit al blijft eene *godsdienstige* (en dat nog iets meer zegt) eene *christelyke opvoeding* de voorname zaak. En hierdoor behoeft de burgerlijke opvoeding onzer kinderen geen schade te lijden; deze kan veeleer daardoor op de beste wijze bevorderd worden. Ouders! houdt dit toch als eene gewisse waarheid vast: wanneer uwe kinderen opregt godsdienstige christelyke menschen worden mogen, zullen zij ook wel, op zynen tijd, geschikte en trouwe burgers, werklie- den, ambachtslieden, winkeliers, kooplieden, ambtenaars zijn; maar al kunt gij hen ook tot nuttige en werkzame leden der maatschappij, tot beste huisverzorgers opleiden, zullen zij daarom nog geene christelyk vrome menschen zijn. Wat is dan nu het beste en noodigste? Wat moet ons het meest ter

harte gaan? Dit laat ik uw eigen verstand en geweten beantwoorden. Ei! vergeet het niet: er is eene godsdienstige opvoeding; de eerste zoekt de kinderen aangenaam en bemind te maken bij de menschen, de andere zoekt hen aangenaam en bemind te maken bij God; de eerste is opvoeding voor dit leven, de andere is opvoeding voor de eeuwigheid; de eerste zal misschien uwe kinderen voorspoedig door de wereld helpen, de andere zal hen er zeker ook zalig uithelpen en in den hemel brengen.

IV. *Eene goede opvoeding zorgt beide voor de lichamen en de zielen der kinderen.*

Schoon het lichamelijk en tijdelijk welzijn onder kinderen van minder belang is dan hun geestelijk en eeuwig geluk, staat echter het een met het ander in zulk een naauw verband, dat hunne lichamen niet kunnen of mogen verzuimd worden, zonder aan hunne zielen schade te doen. De hulpelooze toestand van het kleine wicht roept daarom ook zoo krachtig om onze medelijdende zorg, en zijn liefstellig, ons aanlagchend, oog beweegt ons gemakkelijk om het voor zijn zwak en teeder ligchaam alle ondersteuning toe te brengen. Zoo hebben de lichamen onzer kindertjes, van hunne komst in de wereld af, de eerste aanspraak op onze naauw-

lettende zorg, en bij de eerste ontwikkeling van hunne ligchaamskrachten en gezondheid is het niet genoeg hun die teedere zorg te betoonen, zoo lang zij op moeders schoot liggen; zij behoeven die ook in vele volgende jaren, hunne spijs en drank, hunne slaapstede, hunne spelen en ligchaams-oefeningen, niets van dat alles kan aan trouwe en verstandige ouders onverschillig zijn, want niet zelden wordt het zaad van ongemakken en zwakheden, die zich in meer gevorderden leeftijd openbaren, reeds in de vroege jeugd gezaaid.

Maar, onze kinderen zijn geene jonge paarden of ezels, die men zorgvuldig opvoedt en kweekt, om hen vervolgens voor de kost te leeren arbeiden, ploegen en lasten te dragen. Onze kinderen zijn kleine *menschen*, zij hebben eene redelijke ziel en zijn voor de eeuwigheid geschapen; hoe zouden wij dan die kostelijke ziel kunnen verwaarloozen? Deze eischt onze verdubbelde zorg. En dit nog te meer, omdat de ligchaamskrachten der kinderen zich spoediger en gemakkelijker ontwikkelen en ook voor mindere afwijking bloot staan dan de vermogens der ziel; het kind, bij voorbeeld, kan staan en gaan, maar het weet nog niet waarheen het gaan moet; het kan spreken, maar het weet nog niet wat het moet zeggen of zwijgen; het kan eten, maar weet

nog niet wat spijs hem nuttig of schadelijk is, en wanneer het dat al begint te leeren, staat het in zijn begrip en keus hieromtrent nog voor allerlei dwaling bloot; zelfs naar mate de ligchaamskrachten en begeerten zich al meer ontwikkelen, zal ook het gevaar der verleiding toenemen. Hoeveel dagelijkse zorg en toezigt, hoeveel onderwijs en bestuur vereischt dan hierom reeds de opkweeking en leiding van de zielen onzer kinderen!

V. De allereerste opvoeding der kinderen is bijzonder aan de moeder aanbevolen.

Dit is eene weldadige bestelling van den liefderijken Schepper. De teedere moeder, die het lieve schepsel zoo lang onder haar hart droeg, is geheel voor het teedere kindje en het kindje voor haar; de moeder kan haren zuigeling en de zuigeling zijne moeder niet missen; het is ook de moeder, die als eene brave huisvrouw zich meest in haar huis en in het midden van hare kleinen bevindt; die het best hunne taal verstaat, hunne behoeften kent en weet te vervullen, die dus in en voor hare kinderen leeft. Moeders! deze uwe bestemming is dikwijls wel vermoeijend, maar vergeet niet, hoe edel en achtungwaardig dezelve is. Gij hebt de eer, dat ge de eerste hand en dus den grondslag legt aan de opvoeding uwer kinde-

ren. Niemand kan uwe kinderen zoo veel goed doen naar ziel en ligchaam voor hun geheele leven, als *gij* in die vroege kinderjaren. De allereerste indrukken, die het kind ontvangt, van goed en kwaad, van waarheid en leugen, van God en godsdienst, hebben minder of meerder invloed op alle volgende levensdagen. Moeders! het welvaren van uwe kinderen, van uw huis, van uw geslacht, van de maatschappij, hangt, onder den zegen van God, grootelijks van u af. — Vaders! Hoezeer verdienen uwe vrouwen, dat gij daarom haar te meer bemint en acht, dat gij haar, zoo veel uwe roeping toelaat, in hare moederlijke bemoeijingen en zorgen te gemoet komt en helpt! Dit bevordert op eene uitnemende wijze de liefde tusschen de echtgenooten, en de zegen van deze eensgezindheid daalt al mede op de kinderen neder.

VI. *Men kan de zedelijke opvoeding zijner kinderen naauwelijks te vroeg beginnen.*

Door *zedelijke opvoeding* versta ik de zorg, die wij besteden aan onze kinderen, als redelijke en zedelijke schepselen, dat is, als schepselen, die hun verstand hebben, die onderscheid weten tusschen goed en kwaad, en die dus rekenschap en verantwoordiging van hun doen schuldig zijn. Tot de zedelijke opvoeding behoort dus onder-

wijzing, vermaning, waarschuwing, goede raad, bestraffing, belooning, aanmoediging en alles, wat dienen kan om de verkeerdheden onzer kinderen tegen te werken; om den aanleg tot iets goeds, dien wij soms in onze kinderen naar ieders onderscheiden geaardheid bemerken, op te wekken, en onder Gods zegen verder uittebreiden en aantekweeken.

En hiermede kan men nauwelijks te vroeg beginnen, omdat, helaas! het zaad der zonde van de geboorte af uit ons in hen is. O, dat doodelijk vergif! hoe vroeg kunnen wij het reeds in onze kinderen bemerken, hoe jong beginnen zich niet reeds de eerste uitwerkselen van eene bedorvene eigenliefde en overdrevene zinnelijkheid bij hen te ontdekken in haat, afgunst, ijdel en hoogmoed, praal-zucht, eigenzinnigheid en andere zondige neigingen. Maar hoe jong behooren dezelve dan ook al door ouders gade geslagen en tegen gegaan te worden! En dit is te noodiger, omdat in hunne allereerste opkweeking, die geheel voor het ligchaam is, de zinnelijkheid, en soms ook wel de eigenliefde reeds zooveel voedsel heeft ontvangen, eer men nog aan hunne zedelijke opvoeding en verbetering iets konde doen. Dit verlies (indien ik het zoo noemen mag) moeten wij trachten te herwinnen, en daarom zoodra onze kinderen voor eenige goede leer en

onderwijzing vatbaar worden, dezelve aanwenden, opdat verkeerde neigingen en driften geene hebbelikheden en gewoonten worden, maar dat zij al vroeg, ook eer wij hun kunnen zeggen *waarom?* zich aan het goede gewennen mogen. Daarom zeide Salomo: *Leert den jongen de eerste beginselen naar den eisch zijnes wegs*, dat is te zeggen: naar dat zijne vatbaarheid, aanleg, behoeften en toekomende bestemming dit toelaten en vereischen; *als hij oud zal geworden zijn, zal hij daarvan niet afwijken* (1). En dit moet ons nog te meer ter harte gaan, omdat wij door het verzuimen van de opvoeding der vroegste jeugd aan onze kinderen eene schade toebrengen, die wij in lateren tijd, ook met den besten wil, nooit geheel vergoeden kunnen.

Maar nu hoor ik vele ouders bij zichzelf zeggen: » Ja! dit alles zal wel goed zijn, ik moet er mijne toestemming aan geven; doch hoe zal ik dit nu aanvangen? wat moet ik nalaten om mijne kinderen van jongs af zoo op te voeden, dat zij eens met den zegen van God, goede burgers en vrome christenen mogen worden? » Lieve menschen! Het is reeds veel gewonnen voor ons en onze kinderen, indien wij zulk eene vraag met regten ernst doen; want het is een bewijs, dat wij waarlijk het geluk onzer

(1) Spr. 22: 6.

kinderen liefhebben, dat wij hierbij onze eigene wijsheid en bekwaamheid wantrouwen, en dat wij gelooven dat het God is, die alleen van onze kinderen wat goeds maken kan. Als deze driedubbele gezindheid bij ons leeft, gelijk zij bij christen-ouders leven moet, dan durf ik u wel iets goeds voor uwe kinderen beloven; dan durf ik ook wel verder over deze teedere zaak tot u spreken. Ik wil u eenige *onderrigtingen* en *waarschuwingen* mededeelen, die ik in mindere of meerdere mate op de proef goed bevonden heb, en die, door Gods genadigen zegen, (waarvan alles, en vooral ook het wel gelukken van de opvoeding onzer kinderen afhangt,) veel goeds bij hen stichten, en althans veel kwaads bij hen weren kunnen.

EENIGE ONDERRIGTINGEN TER BEVORDERING VAN EENE GOEDE EN CHRISTELIJKE OPVOEDING ONZER KINDEREN.

Eerste les.

- I. *Gewent uwe kinderen van jongs af, zoo veel mogelijk aan nuttige bezigheid.*

De mensch is geschapen om bezig te zijn; de rustelooze werkzaamheid van onze ziel, waarin de gedachten nooit stilstaan; het geheele maaksel, en de beweegbaarheid onzer ligchamen, vooral van onze handen en

virgers, kunnen dit ons leeren. Wij zien
 het ook door de ondervinding bevestigd.
 Onze kinderen zijn van jongs af gaarne in
 beweging, woelig, speelziek, soms dartel.
 Ook de bij hen nog onschuldige zucht om
 alles aan stukken te breken komt hieruit voort;
 het kind wil bezig zijn; een stil, loom,
 traag kind is, of niet gezond, of heeft
 weinig aanleg of vermogens. Is dit nu niet
 eene duidelijke aanwijzing, die de natuur
 zelve ons geeft, om onze kinderen *bezig* te
 houden, opdat zij, niets te doen hebbende,
 niet leeren kwaad doen? Dit wil echter
 niet zeggen, dat wij onze jonge kinderen
 steeds aan het werk moeten zetten en hou-
 den; er moet wel al vroeg een korte, en
 vervolgens langere *leertijd* zijn; en gelukkig,
 zoo wij het onze kinderen kunnen doen
 gevoelen als hun voorregt, dat zij, boven
 de dieren, wat nuttigs *leeren* kunnen; maar,
wat jong is wil spelen; hierin moeten
 wij hen helpen, en die speelzucht bestieren,
 en ter ontwikkeling van hunne lichaams-
 krachten en zielsvermogens aanwenden. Wij
 moeten zorgen, dat zij buiten den leertijd
 zichzelf en elkander onschuldig en niet
 geheel onnut vermaken kunnen. Dit is al-
 tijd niet even gemakkelijk; het kost tijd en
 overleg, dikwijls ook geld, en alle ouders
 hebben daartoe niet even goede gelegenheid;
 maar ieder doet wat hij kan, en doorgaans

kunnen wij meer, dan wij doen. Ouders! Gij kunt uwe kinderen wat vertellen en vervolgens laten vertellen uit de bijbelsche, en, bij meer gevorderden leeftijd, ook uit de vaderlandsche geschiedenissen. Misschien weet gij zelfs er niet veel van; maar dan ware het wel goed, dat gij, ook om uwer kinderen wil, u nu nog daarin oefendet. En, zoo gij een goed en groot bijbelsch prenteboek kunt krijgen, dit moet een schat zijn in een christen-huisgezin, waar kleine kinderen zijn. Kinderen hooren gaarne vertellen, en zoo gij de gaaf hebt om dit levendig en natuurlijk te doen, kunt gij hun dikwijls een feest maken, dat geen geld kost, hen van vele kinderlijke verkeerdheden bewaart, en al vroeg goede indrukken wekken kan.

En zoo gij eenigzins met tijdelijke middelen gezegend zijt, hebt gij te ruimere gelegenheid aan uwe kinderen, buiten den leertijd, aangename en nuttige bezigheid te bezorgen. Hun de menigte onzer kinderboekjes van onzen tijd, het een na het ander, in handen te geven, zoude ik u echter niet durven raden. Zoo leeren zij al vroeg, gelijk men zegt: *van den hak op den tak te springen*; zij krijgen eene onbestendigheid en vlugtigheid, die bij meerdere jaren hun geen goed doet. De *gedichten voor kinderen van H. van Alphen*, en het *christelijk*

geschenk voor kinderen door ons Zendinggenootschap uitgegeven, kunnen, mijns oordeels, tegen eene menigte anderen opwegen. Voorts zijn, vooral voor jongens, ook zulke uitspanningen, waarin te gelijk de lichaamskrachten en bewegingen geoefend worden, aan te raden. Zoo de mijne nog jong waren, zoude ik een samenstel van kinder-timmermans gereedschappen voor hen koopen, en hun eenig onderrigt in het timmeren laten geven. Ik heb menigmaal gehoord, en ook zelf opgemerkt, dat dit, om meer dan eene reden, eene goede uitspanning is. Zeker! de moeite en kosten, die men aanwendt om zijne kinderen *in huis* nuttig en aangenaam bezig te houden, is allerbest besteed.

Ik voeg hier eene *tweede les* bij, van geen minder, misschien van nog meerder belang.

Tweede les,

II. *Gaat uwe kinderen in alles met een goed voorbeeld voor.*

Men hoort dikwijls spreken van eene *verstandige* opvoeding, en dat is zeker regt en goed; wie zou zijne kinderen *onverstandig* willen opvoeden? Maar wat is eene *verstandige* opvoeding? Er is dikwijls over dezelfde zaak zoo velerlei verstand, als er

menschen zijn, en wat de een *verstandig* noemt, wordt van een ander meermaal als zeer *onverstandig* afgekeurd. Maar deze eenvoudige regel: *geef aan uwe kinderen een goed voorbeeld*, zal wel met algemeene toestemming als *verstandig* aangenomen worden. Wierd maar dezelve ook zoo algemeen in beoefening gebracht, hoeveel zou, daardoor alleen, reeds voor de opvoeding onzer kinderen gewonnen zijn! Waar toch het goede voorbeeld der ouders ontbreekt, daar zal natuurlijk nog veel meer, dat tot eene goede opvoeding behoort, gemist worden; daar ook zullen de middelen, die er ten goede van de opkweeking en ontwikkeling der kinderen nog worden aangewend, gebrekkig slagen; immers, wat met de eene hand gebouwd wordt, wordt met de andere weder afgebroken. Maar, waar het goede, verstandige, godvruchtige voorbeeld der ouders gevonden wordt, daar mag men, zelfs bij eene overigens gebrekkige opvoeding, nog wat goeds van de kinderen hopen. Wij kennen het spreekwoord: *leeringen wekken, voorbeelden trekken*. Dit is vooral bij kinderen waarheid. Onze wijze en goede Schep- per heeft ons menschen van jongs af eene zucht om anderen na te volgen, ingeschapen; dit is een beginsel en aandrift, die ter onzer ontwikkeling zoo uitnemend dienstbaar is. Wij zien daarom die volgzucht in onze kleine

kinderen ook zoo sterk werken. Al wat zij in anderen zien, bootsen zij, op hunne wijze, zooveel zij kunnen, na. Maar wat moet er dan worden van kinderen, die dagelijks in hunne eigene ouders zoo vele blijk-bare en soms grove verkeerdheden zien en hooren? Die bovendien meermalen door den omgang met onverstandige en zedeloze dienstboden bedorven worden? Dit moge de ondervinding beantwoorden. Hoe vele vaders en moeders zijn, alleen door hun dagelijksch voorbeeld, de naaste oorzaken van het tijdelijk, misschien van het eeuwig onheil hunner kinderen; hoe vele ouders zijn, in plaats van de beste vrienden en weldoeners hunner kinderen te zijn, hunne ergste vijanden en verdervers! — Maar wat vermag integendeel, onder den zegen van God, het goede voorbeeld meermalen op de weeke kinderzielen! Als de ouders nooit anders dan onder behoorlijke stilte en met diepen eerbied tot God bidden, de Heilige Schrift lezen, met elkander en met hunne kinderen van goddelijke dingen spreken; zou dit de kinderen niet van jongs af een levendig besef van de hoogheid Gods, en van de heiligheid van zijne dienst inprenten, en hen dus ook wapenen tegen dat verschrikkelijke misbruik van Gods naam, hetwelk hoe langer hoe meer onder oud en jong gehoord wordt? Als vader en moeder nooit

met elkander twiſten, maar ſteeds omtrent elkander hartelijk, gediensig, en inſchikkelijk zijn, ook hunne dienſtboden met beſcheidenheid behandelen, en hunnen be-
 hoeftigen medemensch, zoo veel in hen is, liefde en hulp betoonen; zouden hunne kinderen dit niet opmerken en als broeders en zusters onder elkander daar iets van overnemen? Als vader en moeder zuinig en naarſtig zijn, zou dit niets op de kinderen werken? Gewis! Het goede voorbeeld der ouders doet *wat*, doet bij sommige kinderen *veel*, en hoe langer hoe meer. — Ik beken: het goede voorbeeld doet *niet alles*; het blijft wel eens, zelfs bijna geheel, zonder kracht; men ziet soms jonge menschen, die in hunne ouders de beste voorbeelden hadden, weghollen op den weg des verderfs; men ziet kinderen van slechte ouders en eene verwaarloosde opvoeding, opgroeijen tot nuttige, vrome menschen. Maar, wat leert ons dit? Zeker niet dat het goede voorbeeld overtollig en nutteloos is, maar dat het goede voorbeeld *alleen* niet voldoet om van onze kinderen goede menschen te maken; dat het God is, die het goede voorbeeld in alle onze pogingen ten beste van onze kinderen, door zijnen genadigen invloed en zegen, wel moet doen gelukken.

En daarom laat ik er nog een andere en hoogst gewigtige *les* op volgen.

Derde les.

III. Geest aan uwe kinderen vroeg godsdienstig en christelijk onderwijs.

Deze les bevat veel in zich, en hierover heb ik veel aan u te zeggen. Ik wil u onderrigten, *wat* gij bovenal uwe kinderen reeds vroeg moet leeren en inscherpen, waarom gij dit reeds *vroeg* beginnen moet, en wat *vrucht* gij u daarvan beloven moogt.

1. *Wat moeten wij onze kinderen leeren?*

Gij moet uwe kinderen vroeg hunnen Schepper leeren kennen, als hunnen allerhoogsten Heer en Weldoener; hen bij alle geschikte gelegenheden doen opmerken zijne majesteit en onafhankelijke heerschappij over hen en over alle dingen; gij moet hen tevens telkens bepalen bij zijne goedertierene en liefderijke zorg voor hen, waartoe niet alleen de dagelijksche weldaden, maar vooral ook bijzondere gunstbewijzen, gelijk de redding uit gevaar, de hulp en genezing in ziekte, gepaste aanleiding geven; zoo moet gij uwe kinderen leeren *aan hunnen Schepper te gedenken in de dagen hunner jongelingschap*. (1) Zoo moet gij hun gedurig voorhouden, wat eerbied, wat liefde, wat gehoorzaamheid zij aan Hem verschuldigd zijn.

Gij behoort uwe kinderen van de vroegste

(1) Pred. XII: 1.

jaren af te bepalen bij hunne verkeerdheden, als *ongehoorzaamheid tegen God*; gij moet hun uit hun eigen gedrag doen opmerken de verdorvenheid van hun hart, opdat zij dus vroeg overtuigd worden, dat zij niet alleen groote en menigvuldige vergeving, maar ook vernieuwing van hun hart en zin noodig hebben.

Gij moet hen vroeg uit de Evangeliegeschiedenis leeren, wie de Heer *Jezus* is, wat Hij voor ons heeft gedaan en geleden, om ons Gods genade en het eeuwige leven te verwerven; dat Hij nu voor ons in den hemel leeft en regeert, dat Hij ons ziet en kent, en gaarne ook kinderen tot Hem ziet komen met hunne gebeden; opdat zij dus vroeg eerbied en liefde voor dien Zaligmaker in hunne harten hebben mogten.

Ook is het zoo goed, dat gij hen van tijd tot tijd, en naar dat de omstandigheden daartoe aanleiding geven, eenige krachtige gezegden uit den bijbel, eenige verzen uit de psalmen en gezangen laat van buiten leeren, die voor hunne bevassing en behoeften meest berekend zijn; zoo deelt gij hun een schat mede, die u geen geld kost, en toch beter is dan goud en zilver. Mijne ouders hebben zoo met mij gehandeld, en ik weet eenigzins bij ondervinding, hoe veel deze *bijbelsche* onderwijzing waard is; zij kan door geene kinderboekjes, die buiten den bijbel omgaan, overtroffen worden.

Tracht hun ook vroeg eerbied in te scherpen voor den dag des Heeren en de openbare godsdienst; hen van lieverlede te gewennen om dien dag niet gelijk de andere dagen der week door te brengen, maar vooral tot bevordering van godsdienstige kennis te gebruiken; daarin moet gij hen op dien dag vooral behulpzaam zijn, hen met u ter kerk nemen, en hen te huis onderzoeken wat zij daarvan al of niet verstaan, en in hun geheugen bewaard hebben.

2. *Dit onderwijs moet reeds vroeg beginnen.*

Wanneer onder Israël de goddelijke wetten en instellingen, telkens na verloop van zeven jaren, voor het volk gelezen werden, moesten, naar het bevel van God, ook de *kinderkens* daarbij tegenwoordig zijn (1). Ik heb § 6 reeds opgemerkt, dat de zedelijke opvoeding naauwelijks te vroeg kan begonnen worden, maar ik mag op dit onderwerp nog wel eens terug komen.

Het is, bij vele menschen, vooral ook onder de mindere stand, eene ongelukkige zaak, dat zij aan hunne kinderen geenerlei godsdienstig onderwijs laten mededeelen, voor dat deze den reeds gevorderden leeftijd van *tien* of *twaalf* jaren bereikt hebben; menigmaal zelfs kunnen hunne kinderen dan nog niet, althans nog niet goed en gemak-

(1) Deut. XXXI: 9 - 13.

kelijk, lezen. Zulke ouders meenen: de kinderen hebben dit niet vroeger noodig; het is dan ook nog tijds genoeg voor hen om hunne belijdenis te leeren, en eens lidmaten te worden. Maar, lieve menschen! ik mag u ook wel vragen, wat Jezus eens aan de Joodsche Schriftgeleerden vroeg, toen deze het kwalijk namen, dat kinderen over Hem blijde waren en zongen: *Hebt gij nooit gelezen: uit den mond der jonge kinderen heeft God zich lof toebereid* (1)? En meent gij dan waarlijk, dat uwe kinderen daarom alleen of voornamelijk godsdienstig onderwijs moeten ontvangen, opdat zij eens *lidmaten* heeten zouden? Zal die naam u of uwe kinderen zalig maken? O! gij doet hun zulk eene groote schade; want gij berooft hen van die kennis, waardoor in hunne levensjaren menige zonde zou bedwongen worden, die nu onbeteugeld van jongs af voortgaat en hoe langer hoe dieper wortel schiet. En dit is nog niet al het nadeel, dat gij aan uwe kinderen toebrengt, maar gij veroorzaakt daardoor ook veelal, dat zij, gedurende hun geheele leven, niet meer dan eene zeer gebrekkige kennis van den weg der zaligheid verkrijgen; want eerst met hun twaalfde jaar, en soms nog later, het godsdienstig onderwijs beginnende, valt dit in een tijd, waarin zij nu ook reeds zich

(1) Matth. XXI: 15, 16.

beginnen te oefenen tot het leeren van een ambacht of kostwinning; misschien moeten zij nu wel reeds gedeeltelijk hun eigen brood winnen; zoo is er dan nu menigmaal geen tijd of gelegenheid om de onderwijzingen bestendig en getrouw waar te nemen en zichzelve te oefenen. Zoo worden en blijven de kinderen onwetende menschen, die noch den bijbel, noch een godsdienstig boek, noch de predikatiën van hunne leeraars ooit leeren verstaan, maar verloren gaan omdat zij geene kennis hebben. Ouders! ouders! hoeveel ligt hier voor uwe rekening!

Of zoudt gij waarlijk nog meenen, dat de goddelijke dingen te hoog en te diep zijn voor hunne kinderzielen? Maar dan spreekt gij immers den bijbel tegen? Zeker zijn zij nog onvatbaar voor de diepe verborgenheden van het Evangelie, en geen verstandig onderwijzer zal daarmede beginnen; maar er is (gelijk wij hoorden) buiten dien nog zoo veel, dat hun met vrucht kan worden medegedeeld, niet enkel door eene van buiten geleerde les, maar uit de geschiedenis van hun eigen leven en van hetgene rondom hen is en gebeurt, en dus als waarheid, die door hunne eigene ondervinding grootendeels bevestigd wordt, en waaraan zij dus te gereeder toestemming geven zullen.

3, *En zoodanig eene godsdienstige en christelijke opleiding van wve kinderen, zal dan ook niet zonder vrucht en zegen blijven.*

Immers, gij bevordert daardoor terstond hun *tijdelijk* belang; want, als zij vroeg hunnen Zaligmaker leeren kennen, worden zij tevens vroeg opgewekt om Hem te eerbiedigen en gehoorzaam te zijn; dan leeren zij ook matig, zedig en spaarzaam zijn in hunne levenswijze, vriendelijk en gedienschtig in hunnen omgang, naarstig, eerlijk en getrouw in hun werk. En is dit nu niet de beste weg voor onze kinderen, om de gunst en het vertrouwen van hunne meerderen te winnen, en door hen boven anderen voortrokken te worden? Ziet maar eens rondom u, ieder in hunnen kring, welke jonge menschen het best voortkomen in de wereld, en gij zult doorgaans zien, dat het de zoodanige zijn, die van jongs af, in een godsdienstig huisgezin, godsdienstig zijn onderwezen en opgevoed.

Maar dit is nog het minste voor regtgeaarde ouders. Wat zoude het onzen kinderen baten, dat zij allen voorspoed en een ruim gewin hadden in dit leven, maar schade moesten lijden aan hunne zielen, en, na een ruim genot van deze wereld, eeuwig van God gescheiden en rampzalig zijn? Moeten wij niet beven op die gedachte? Maar, als

wij onze kinderen van jongs af tot de kennis en de vreesze Gods opleiden, mogen wij de hope voeden. dat deze onzen arbeid niet ijdel zijn zal. Al is het dan ook dat de goede zaadkorrels, in de kindschheid gezaaid, in volgende jaren schijnen te sterven, zij zijn daarom nog niet dood, zij spruiten eens weder uit, door Gods genade, om vruchten voor den hemel voort te brengen. En, al ware het dan, ook dat wij over alle onze kinderen die vreugd niet hadden, wij zullen dan toch het schrikkelijk verwijt niet hooren, dat velen in den grooten dag des oordeels met regt hunne ontrouwe ouders zullen kunnen toevoegen: Gij vader! gij moeder! zijt mede de oorzaken van mijne eeuwige rampzaligheid!

Ik herhaal dan hier nogmaals de gewigtige les: *Geeft aan uwe kinderen vroeg, en bovenal godsdienstig en christelyk onderwijs en opleiding.* Ik heb eene familie gekend, in welke de vrome moeder gewoou was, iederen zondag, op een bepaald uur, hare acht of negen kinderen, van welke sommige nog zeer jong waren, rondom zich te verzamelen, hen te onderfragen, met hen te katechiseren en knielende te bidden; in dien zelfden christelyken zin was hare geheele opvoeding. Ik heb deze godsdienstige opvoeding in meer dan één huisgezin van hare kinderen, toen deze vader

of moeder werden, zien overgaan; zelfs heeft het tot heden toe in sommige huizen van hare reeds gehuwde kindskinderen in mindere of meerdere mate plaats.

Zoo gaat het voorbeeld en de zegen eener godvruchtige opvoeding van het eene geslacht op het andere over. De edele vrouw is nu al vele jaren met de meesten van hare kinderen en met sommige van hare reeds overledene kleinkinderen in den hemel. Dit is eene vrucht en vreugde van eene vrome christelijke opvoeding door Gods groote genade. Ouders! christelijkgezinde ouders! die hierin traag zijt, kan dit u niet wekken? Kunnen wij de stille vrije uren, die wij hebben op des Heeren dag, aangenamer en nuttiger besteden? Ik denk dat onze wijze en liefderijke Schepper ook daarom eenen wekelijkschen sabbath heeft gegeven, opdat ouders, die door drukkende en afmatende bezigheden, gedurende de week, mindere gelegenheid hebben om zich dus met hunne kinderen dagelijks in te laten, daartoe dezen gezegenden rustdag met dubbelde trouw en dankzegging gebruiken zouden. Ei! vergeet uwe eerste, uwe gewigtigste, uwe aangenaamste roeping en verpligting niet!

Ik laat er eene *vierde les* of onderrigting op volgen.

Vierde les.

IV. *Bewaart uw ouderlijk gezag; met andere woorden: Crevent uwe kinderen van jongs af, aan gehoorzaamheid en onderwerping.*

Ook dit is eene zaak van het hoogste gewigt in de opvoeding; want ondergeschikte gehoorzaamheid is der kinderen eerste en naaste pligt. Immers het goddelijke gebod aan hen is niet, *bemint*, maar *eert*, uwen vader en uwe moeder; en Paulus legt dit op deze wijze uit: *Gij kinderen zijt uwe ouderen gehoorzaam in alles, want dat is den Heere welbehagelijk.* (1) Maar hoe zullen de kinderen hunne ouders kunnen *eeren* en *gehoorzamen*, indien de ouders zich niet *eerwaardig* gedragen, niet hun *gezag bewaren* en hunne kinderen *gehoorzaamheid leeren*? Daartoe zijt gij *ouders*, en zijn zij *kinderen*; gij de meerderen en zij de minderen, opdat zij van jongs af gehoorzaamheid en ondergeschiktheid leeren en oefenen zouden; deze kinderlijke onderwerping is voor hen eene handleiding en hulpmiddel ter gemakkelijker uitoefening van velerlei andere verplichtingen, waartoe zij, tot volwassene jaren gekomen, in onderscheidene betrekkingen zullen geroepen worden; als toch een kind in zijne jeugd

(1) Coll. III: 20.

geene gehoorzaamheid en onderwerping leerde, zal hij in zijnen volgenden leeftijd zich te moeilijker buigen onder de pligten van zijnen stand, en ligtelijk even zoo eigenzinnig en onhandelbaar zijn in zijnen post en roeping, als hij dat in zijne kindsheid was in het huis zijner ouders. Eigenwijsheid en eigenzinnigheid is een ons aangeboren kwaad, hetwelk dus van jongs af moet te keer gegaan worden; maar als nu ouders hun gezag niet bewaren, hoe is dit dan mogelijk, en wat goeds is er dan van de opvoeding te wachten? Het is een spreekwoord geworden, dat ter beschaming van ons ouders al te veel waarheid is: *Vreemde oogen dwingen best.*

Vader! moeder! verwaarloost dus uw ouderlijk gezag niet. Deze herinnering is thans nog te noodiger, naar mate eene al te toegevende opvoeding van tijd tot tijd veld wint, en de plaats van eene veel strakkere opvoeding, waaraan de bejaarde menschen van onzen tijd, in hunne kindsheid onderworpen waren, heeft ingenomen. De eerbied en hoogachting der kinderen omtrent hunne ouders, gelijk van alle minderen omtrent hunne meerderen, is in onze maatschappij, sedert eene halve eeuw, van tijd tot tijd zeer verzwakt geworden, en vele kinderen durven zich stout en meesterachtig boven hunne ouders verheffen. Ongelukkig genoeg zijn eene menigte aankom-

mende jongelingen, door eene vroegere en meer uitgebreide verstandsbeschaving, veel wetende wijsneuzen geworden, die overal den mond in hebben, en hunne ouders durven berispen en tegenspreken. Een jammerlijk verschijnsel, hetwelk de orde en inrigting, die Gods wijsheid gesteld heeft, krachteloos maakt en niets goeds te weeg kan brengen. Waarlijk! het is meer geluk dan wijsheid, en wij hebben het meer aan Gods goedertierend bestuur dan aan de goede zorg en trouw der ouders te danken, dat vele kinderen, die van jongs af eerder ongehoorzaamheid leerden, nog tot eenigzins dragelijke menschen opgroeijen.

Maar hoe duidelijk en gewigtig hier der ouderen pligt ook zij, blijft het eene moeilijke vraag, die ik vele vaders en moeders hier hoor doen: Hoe? langs wat weg zal ik mijn gezag bij mijne kinderen best bewaren en hun gehoorzaamheid en onderwerping kunnen leeren? Gij vraagt dit niet zonder reden, want men zou hier zijn pligt wel geheel verkeerd kunnen verstaan en tot groot nadeel en verdriet van zichzelf en zijne kinderen kunnen in beoefening brengen. Ik wil u, zoo goed ik kan, hieromtrent wel eenig onderrigt en bestuur mededeelen.

Gij bewaart uw ontzag niet door stuurscheit, die bij de kinderen wel afschrik maar geen cerbied kan te weeg brengen; ook

niet door onophoudelijke berispingen, waaraan de kinderen gewennen, en waarnaar zij ten laaste in het geheel niet meer luisteren; even min door herhaalde en strenge kastijdingen, die eerder verharden dan beter maken; maar door bedaarden en bedachtzamen, zoo wel als vriendelijken ernst in uwe geheele opvoeding, door uw eenmaal gegeven bevel te doen gelden, en hun te doen verstaan, dat der ouderen woord, ten allen tijde, en in allen geval, der kinderen wet moet zijn. En hierbij moeten wij onze kinderen liever *leiden* dan *dwingen*. Het redelooze paard dwingen wij met gebit en zweep, maar het redelijke kind leiden wij liever met goedwilligheid en verstand. Soms hebben de ouders al vroeg bij zichzelf een plan, naar hetwelk zij hunne kinderen meenen te besturen; zij maken zich eene menigte voorschriften, die de kinderen moeten volgen, even als konden zij de kinderen draaijen en wenden gelijk zij willen; en wanneer het kind hieronder niet willig buigt, worden zij toornig en hard; zij gebruiken ras geweld en verstikken dus door hun onverstand wel eens een goede zaadkorrel, die zij door vriendelijkheid en inschikkelijkheid hadden kunnen en moeten aankweeken. Wij moeten met onze kinderen veelzins handelen gelijk wij doen met de jonge boomen: moeijelijk kan men dezelve dwingen om

vrucht te dragen, en onmogelijk om andere vruchten te dragen dan den aard des booms is; maar dit kan men doen: men kan den boom snoeijen, men kan den grond, waarin hij geplant is, zuiveren en bemesten. Even zoo moeten wij leeren met onze jonge kinderen te handelen; en doen wij: als wij de goede zijde van ieder kind opmerken, opvangen, aanmoedigen, aankweken; en de kwade zijde met eene goedwillige, maar vaste hand tegenwerken, om zoo den onderscheidenen aanleg van onderscheidene kinderen aan te wenden en dienstbaar te maken ter bevordering van gehoorzaamheid en onderwerping. Ik erken, dit kost oplettendheid, goed verstand, moeite en geduld, maar de zaak is het dubbel waardig; al doende leert en vordert men; en waar zulke pogingen vergezeld gaan met *het goede voorbeeld* der ouders, en met *Christelijke onderwijzing* en vermaning, mogen wij hopen, dat dezelve niet vruchteloos zijn zullen.

En opdat wij onze kinderen dus zouden kunnen *leiden*, en hen niet behoeven te *dwingen* tot gehoorzaamheid en onderwerping, zijn er *Hulpmiddelen*. Ik rade u, als

Eerste Hulpmiddel,

Zoekt het vertrouwen en de liefde uwer kinderen te winnen. Waar dit gering is

of geheel ontbreekt, kunt gij wel door vrees hunne boosheid bedwingen en inteugelen, maar eene hartelijke en gewillige gehoorzaamheid zal er niet zijn kunnen; deze wordt alleen door vertrouwen en liefde geboren. Gij moet daarom uwe kinderen *met woord en daad* doen gevoelen, uwē welmeenende en belanglooze liefde en trouw omtrent hen; uwe zorgen en gewillige opofferingen voor hen. Hoe meerder en duidelijker zij dit leeren opmerken en inzien, des te gewilliger en als van zelf zullen zij wederkeerig u hun kinderlijk vertrouwen en dankbare wederliefde schenken, en dezelve in gehoorzaamheid, volgzaamheid en gezeggelijkheid openbaar maken. En dit is nog te meer noodig, omdat gij uwe kinderen niet altijd reden geven kunt, en soms geene reden geven moet, waarom gij dit of dat aan hen zegt, beveelt of verbiedt. Hier wordt dus eene blinde gehoorzaamheid geeischt; maar hoe kan men die verwachten van een kind, dat zijne ouders niet geheel vertrouwt en bemint? De toegenegenheid en het vertrouwen onzer kinderen omtrent ons, werken menigmaal uit, wat alle dwang en geweld niet vermag te doen.

Dubbeld moeten wij deze herinnering in in het oog houden bij kinderen van een achterhoudend en bedekt karakter, die zich veeleer dan anderen, aan het oog en de op-

merkzaamheid der ouders onttrekken. Wanneer het kind openhartig zich aan ons ver-
toont, gelijk het is, kan men hetzelfde te
gemakkelijker leiden en gewennen.

Uit dit een en ander kan ook duidelij-
k blijken, hoe dwaas en slecht zulke Ou-
ders handelen, die hunne jonge kinderen
opzettelijk bedriegen, en onwaarheden wijs
maken om hen daardoor naar hunnen zin
te zetten. Een allerschandelijkst en verderf-
lijkst bestaan! Al spoedig beginnen de kin-
deren te bemerken, dat hunne ouders hen
bedriegen; en kunnen zij nu eerbiedig ont-
zag hebben voor zulke ouders? Kunnen zij
hun vertrouwen aan hen geven? Neen! die
ongelukkige kinderen leeren al vroeg hunne
ouders bedriegen, gelijk zij door hen be-
drogen zijn.

Een

Tweede Hulpmiddel,

voor ouders, om hun gezag te bewaren en
hunne kinderen gehoorzaamheid te leeren,
laat ik hier volgen: *Vermenigvuldigt uwe
bevelen en bestraffingen niet te zeer.* Het
is ongelukkig eene natuurlijke neiging in den
mensch, dat hij naar het verbodene tracht;
dit ontdekt zich dan ook al spoedig en dui-
delijk in de kinderen; hoe dikwijls zijn zij
traag en onwillig om te doen, wat wij hun
gebieden; daar zij het, zonder ons bevel,

misschien vrijwillig zouden gedaan hebben; even zoo is het, wanneer men hun iets verbiedt: het is, of zij er te meer lust toe gevoelen, en nu doen zij dingen, die zij zonder ons verbod niet in hunne gedachten zouden genomen hebben. Hoe meer bevelen en berispingen derhalve, dies te meer gelegenheden en verzoekingē voor de kinderen tot ongehoorzaamheid, maar deze gelegenheden moeten wij veeleer afsnijden, dan dat wij die nutteloos vermeerderen zouden. Leert ook onze eigene ondervinding ons niet, hoe weinig de bevelen, die *God* ons ter *onzer* verbetering geeft, uitwerken? En zouden wij dan meenen dat *onze* bevelen en bedreigingen, onze *kinderen* verbeteren zouden? Bovendien maakt dat aanhoudend bevelen en verbieden de opvoeding moeilijker en lastiger dan noodig is; want als gij veel te bevelen hebt, hebt gij ook veel toe te zien, en te zorgen dat gij gehoorzaamd wordt. En wat is dan de vrucht van deze moeite? Veelvuldige kleine ongehoorzaamheden, die gij, of gedurig tot verdriet van u en uwe kinderen bestraffen moet, zonder iets wezenlijks gewonnen te hebben, of tot vermindering van uw ouderlijk gezag moet door de vingers zien. Al wat de ouders bevelen moeten de kinderen doen; maar daartoe moeten de ouders met het berispen en bevelen niet zoo haastig zijn:

En hiertoe is het van veel belang, dat wij goed onderscheid weten te maken in onze kinderen tusschen *kinderachtigheid* en *ondeugd*; als wij dit niet in het oog houden, kan men wel eens een' goeden aanleg in zijn kind verdrukken, terwijl men meent iets kwaads tegen te gaan. Bovendien: de eerste jaren der kinderen zijn doorgaans de jaren, waarin de krachten en vermogens van ligchaam en ziel zich als van zelf, en dus vrij en met eene aangename ongedwongenheid zoeken te ontwikkelen; dit zijn de kinderjaren, de speeljaren, en de kinderen die den meesten aanleg hebben, zijn doorgaans de woeligste, de werkzaamste, die het meest durven ondernemen; en wat wij onverstandig, stoutheid, baldadigheid, ondeugendheid noemen, is onschuldig, hoewel dikwijls onvoorzigtig *kinderbedrijf*, dat beter door vriendelijk onderrigt, dan door streng bevel en bestraffing wordt te keer gegaan. Ook is uw verbieden en bestraffen nutteloos, gij kunt uit uw kind de *kinderachtigheid* niet wegnemen, wat gij ook doet; het behoeft ook niet, want, wat gij nu nog met dwang keeren wilt, zal met de jaren van zelf eene andere rigting nemen en wegvallen. Zijt dan voorzigtig, ouders! in al uw verbieden. *Ondeugd* moet streng en ernstig worden te keer gegaan, maar *kinderachtigheid*, die soms onvoegzaam of gevaarlijk is, moet met

overleg en vriendelijkheid afgeleid, en tot wat anders en beters gerigt worden.

Ook moet bij eene goede en gelukkige opvoeding het regtstreeksche bevelen hoe langer hoe minder worden. De jongeling, de jonge dochter, die nu haast een *mensch* wordt, wil niet gaarne als een *kind* behandeld zijn; ook doet men hun doorgaans daarmede geen goed. Vriendelijk onderrigt en verstandig bestuur moet hier, zooveel en zoolang dit mogelijk is, het gebieden vervangen, opdat onze jongelieden uit eigene keus gewillig doen, wat wij hun, indien zij nog kleine kinderen waren, gebieden zouden.

Dit herinnert mij nog een

Derde hulpmiddel,

ter bewaring van het ouderlijk gezag, en ter bevordering van gehoorzaamheid bij onze kinderen: *Zoekt toegevend geduld, zamen te paren met ernst en trouw.* Ligtelijk vervallen wij hier tot uittersten, en vergeten of het een of het ander. Soms zijn de ouders zeer zachtmoedig en geduldig omtrent hunne kinderen, maar geheel zonder verstand of ernst; hierdoor wordt hunne zachtmoedigheid eene dwaze en hoogstschadelijke zwakheid, want zij verschoonen ondeugden, die ernstig moesten worden te keer gegaan, en willigen de dwaze lusten en begeerten in, die hunne kinderen be-

derven. Zoo zijn zij gelijk aan den anders braven hoogepriester *Eli*, die door zijne slappe toegevenheid omtrent zijne ondeugende zoonen zichzelven en zijn geheele huis ten ondergang bragt, en tot wiens schande God zeide: *Als zijne zonen zich hebben vervloekt gemaakt, heeft hij ze niet eens zuur aangezien* (1). Andere ouders integendeel, zijn altijd in ieder geval even ernstig en gestreng. Iedere verkeerdheid hunner kindereu maakt hen gemelijk, en dikwijls laten zij zich in onredelijken toorn vervoeren tot harde en onregtvaardige kastijding. Vaders! moeders! bijzonder gij die ligtelijk in drift geraakt! Ei! draagt zorg, dat gij uwe kinderen die gij immers lief hebt, nimmer de ongelukkige slagtoffers maakt van uwe luimen en driften; gij kunt hen dan niet billijk, en nog minder met liefde behandelen; uwe kinderen gevoelen het ongelijk dat hun geschiedt, en dit is niet alleen een smartelijk en onverdiend gevoel, maar ook verbittert het hen tegen hunne ouders, het verdooft de kinderlijke liefde, en in plaats van de regte onderwerping en gehoorzaamheid te bevorderen, maakt het hen onwillig en stug. Zijn wij niet aan iederen mensch eene redelijke, billijke, gelijkmatige, geene ongestadige en luimige behandeling schuldig? En zullen wij dit dan aan onze lieve kinderen weigeren? Daarom vermaant de

(1) 1 Sam. III: 13.

apostel Paulus de vaders, en zegt: *verwekt uwe kinderen niet tot toorn* (1). Dit neemt echter niet weg, dat er soms meer gestrengheid en ernst, dan toegevendheid te pas komt. Hier moet ik nogmaals het groot onderscheid tusschen *ondeugd* en *kinderlijke onbedachtzaamheid* herinneren. Daarom mag men, zelfs bij openbare uitspattingen van de loszinnige jeugd, eene meerdere verschooning gebruiken, dan bij stellige boosheden en listige streken, die een veel slechter hart en zin verraden, en daarom met te meer strengheid en ernst moeten te keer gegaan worden.

Maar hier hoor ik mij de gewigtige vraag doen:

Welke zijn wel de meest geschikte straffen, waardoor de ondeugd der kinderen kan te keer gegaan worden? —

Welke zijn de beste belooningen om gehoorzaamheid en deugd in hen optewekken en te bevorderen?

Het is moeilijk hierop een algemeen voldoend antwoord te geven. Immers, gij kunt het eene kind met een opslag van uw oog regeren, terwijl het ander soms naar de scherpste straf niet luisteren wil; het eene kind behoeft gedurige goedkeuring en aanmoediging, terwijl voor een ander de lof,

(1) Eph. VI: 4.

eer schadelijk dan nuttig is. Zoo veel zou ik bij het straffen uwer kinderen wel durven aanraden: *gebruikt zelden stok of slagen.* Ik zeg niet: *gebruikt ze nooit*, maar *gebruikt ze zelden.* Er zijn toch kinderen, die zoo ondeugend, en misdaden, die zoo leelijk en gevaarlijk zijn, dat zij den stok en de slagen van de ouders vereischen, opdat zij van de nog bitterder en schandelijker straf des wereldlijken regters mogen bewaard blijven. Onder deze grovere zonden tel ik: het goddeloos vloeken en misbruiken van Gods heiligen naam; stoute en moedwillige opstand tegen de ouders; het liegen, het stelen, alle bedrijf van booze haat en wraakgierigheid tegen broeders of zusters. Zulke snoode ondeugden verdienen, na voorafgaande ernstige waarschuwing en bedreiging, met slagen bedwongen te worden; maar buiten dien zelden of nimmer. Wij kunnen toch wel op eene andere wijze ons ongenoegen, ons verdriet, onze verontwaardiging over de verkeerdheden onzer kinderen hun doen gevoelen: als wij hun genoegens weigeren, die zij anders van onze liefde jegens hen verwachten mogten; als wij voor eenen tijd hun verbieden onder onze oogen te komen, zullen zij eerder de billijkheid van deze kastijding gevoelen, dan dat wij terstond van alle onze meerderheid over hen gebruik maken, en het dus doen voorkomen, als of

wij ons aan hen wreken wilden. Wat is vaderlijke kastijding zonder medelijden? Maar hoe ligtelijk wordt dit medelijden onder het gebruik van stok en slagen utgedoofd door onmatigen toorn! Hoe veel grooter gevaar loopt men om zijn kind onredelijk te behandelen! Zeker! waar de roede altijd op den schoorsteen staat, zal men de beste kinderen niet vinden; men kan doorgaans meer met liefde dan met hardheid winnen. Handelt de liefderijke God niet even zoo met ons, zijne ondcugende kinderen? Een redelijk mensch moet, zoo lang het kan, redelijk behandeld worden; maar slagen zijn veelal meer het gevolg van onbedaarde drift, dan van redelijk nadenken; men vindt dikwijls de slechteste kinderen onder dien stand, waar de meeste woestheid en wreedheid bij de opvoeding plaats heeft. Het is waar, Salomo schijnt ons het gebruik *der roede* aan te bevelen, als hij zegt: *die zijne roede inhoudt, haat zijnen zoon, hij toont geene liefde voor zijn kind te hebben; weer de tucht van den jongen niet; als gij hem met roeden zult slaan, zal hij niet sterven; gij behoeft niet bang te zijn, dat gij hem zult doodslaan* (1); maar wij moeten in den zinnebeeldigen spreekstijl hier niet zoo aan de *letterlijke* uitdrukking blijven hangen, daar de wijze man alleen tegen dwaze teer-

(1) Spr. XIII: 24. Hoofdst. XXIII: 13.

hartigheid wil waarschuwen, en eene beta-
mende ernst en gestrengheid in de opvoeding
aanbevelen.

En nu het andere gedeelte der vraag:

*Hoe zullen wij gehoorzame en brave
kinderen beloonen en aanmoedigen?*

Dit doet ieder op zijne wijze, naar zijne
gelegenheden en middelen. — Wilt gij ook
hierin mijnen raad hooren?

1 *Prijst uwe kinderen spaarzaam en
met bedachtzaamheid.* Ik zeg alweêr niet:
prijst uwe kinderen *nooit*; immers, de
mensch, en vooral ook het kind, wil en
moet aangemoedigd worden, en dit geschiedt
ook door lof en goedkeuring; maar deze lof
kan zoo ligt meer schade dan nut doen,
wanneer dezelve ontijdig en onmatig is. En
dit is zij, als wij onze kinderen *gedurig*,
en *in tegenwoordigheid van anderen* prij-
zen; dus toch maken wij onze kinderen wel
eens trager in plaats van ijveriger in hunnen
pligt; dus zondigen zij meermaal op den hun
gegeven lof. Andere kinderen weder maken
wij daardoor trotsch en ijdel, en verderven
dus met eigen hand het goede in hen: of is
niet alles, wat den hoogmoed voedt ten
hoogste schadelijk? Een nederig hart alleen
is de vruchtbare akker, waarin wijsheid en
deugd voorspoedig groeijen kan. Maar eene
geheel andere zaak is het, dat wij aan onze

kinderen om hunne gehoorzaamheid, naarstigheit en leergierigheid onze *stille* goedkeuring geven, en hun dewegens onze ouderlijke liefde en vreugde betuigen. Zalk een lof zal geen schade maar voordeel doen; dit zal hen kunnen aanmoedigen om uit edele beginselen, uit wederliefde en dankbaarheid omtrent ouders, die hun zoo vele liefde en belangstelling betoonen, zich meer en meer te beijveren in de behartiging van hunnen pligt.

2. Ik voeg hier nog een' *tweeden* goeden raad bij: *Wanneer gy uwe kinderen wilt beloonen, doet het dan zonder hun vooraf den loon toegezegd of bepaald te hebben.* Als wij gedurig aan onze kinderen wat beloven om hen bij hunnen pligt te brengen en te houden, leeren wij hen geene eigenlijke gehoorzaamheid, (die toch wel een der eerste kinderpligten zijn zal), maar wij leeren hen veel meer, hunzelve en hun eigen zin te dienen; de belooning, die voorheen afhing van de vrijwillige liefde der ouders, wordt weldra behoefte en noodzakelijkheid; het kind begint nu reeds te vragen: wat zal ik er voor hebben? Het weigert ten laatste gehoorzaamheid zonder loon. Maar, is het dan misschien beter dat wij onze kinderen nooit belooning geven of beloonen? Dit zoude ik niet willen zeggen; de hemelsche Vader belooft loon aan zijne gehoorzame

kinderen, maar hij zegt niet bepaaldelijk *wanneer* of *wat*; Hij behoudt tijd en wijze aan zich. Zouden wij dit voorbeeld in de belooning van onze kinderen niet mogen navolgen?

Na alles, wat ik reeds ter bevordering van gehoorzaamheid en onderwerping bij onze kinderen gezegd heb, moet ik er nog

een vierde Hulpmiddel,

hiertoe al mede dienende, bijvoegen: *Gij moet de opvoeding uwer kinderen beschouwen als uw eigen pligt en roeping, en dezelve niet meer dan noodig is aan vreemden toevertrouwen.* Ik stem u gaarne toe: ouders kunnen hier met den besten wil niet alles doen, en dit wordt ook niet van hen geeischt; het is daarom een groote zegen, dat er in ons land zoo vele goede scholen zijn, waar onze kinderen, naar hunne behoefte en stand, dien zij eenmaal in de maatschappij hopen te hebben, onderrigt kunnen ontvangen; het is goed dat er leeraars en meesters zijn die hen gaarne onderwijzen in de leer der zaligheid; het is dan ook onze dure pligt, dat wij van deze gelegenheden voor onze kinderen een getrouw gebruik maken; maar vele ouders schijnen het genoegzaam te rekenen, als zij aan hunne kinderen eene goede school, een goeden win-

kel, eene goede katechisatie hebben bezorgd; zij trekken zich derzelve opleiding verder niet aan. Lieve menschen! dit is eene groote dwaling, een groot verzuim en eene oorzaak van vele ongezeggelijkheid bij de kinderen; dus gewinnen wij hen, meer naar anderen, dan naar hunne ouders te luisteren, en bevestigen het ongelukkige spreekwoord: *vreemde oogen dwingen best*. Dit mag zoo niet: het zijn onze kinderen, door God aan ons gegeven, opdat zij, eerst en naast, door ons zouden worden bestuurd en opgevoed, althans in de eerste kinderjaren; het is het oog van vader en moeder, dat hen gedurig moet gadeslaan; het is de *ouderlijke* hand, die hen zoo veel mogelijk moet geleiden; het is de *huisselijke* opvoeding, onze dagelijksche omgang en bemoeijing met onze kinderen, die, onder den zegen van God, vooral op *hun hart en zin* ten goede werken moet. Dit is altijd niet gemakkelijk; dit kost meermaal opoffering van genoegens; men moet dan te huis blijven als een ander zijne vrienden bezoekt; men moet dan zich met zijne kinderen bezig houden, als een ander eene uitspanning neemt of naar een christelijk gezelschap gaat; maar gijlieden ouders! die u doorgaans het dichtste bij uwe kinderen houdt, doet de beste keus. Gij gewent uwe kinderen aan u, en daardoor ook aan meerdere gehoorzaamheid; gij wint

de liefde uwer kinderen en bewaart hen van vele verkeerdheden.

Of, zal nu de een en ander zeggen: ik heb geene kennis en bekwaamheid om zelf mijne kinderen te onderrigten. Maar deze onkunde kan u immers niet ontslaan van een' uwer duurste pligten? Nu ziet gij in uw eigen voorbeeld, hoe ongelukkig het is, als de jaren der jeugd verwaarloosd worden; dit moet u dan te meer aansporen. Maakt het zoo goed als gij kunt; begint met uwe kleine kinderen van de eerste beginselen af; er is geene uitgebreide wetenschap toe noodig, maar een liefderijk hart, een ootmoedig hart, een biddend hart helpt veel; zoo zult gij ondervinden, dat men ook hierin al doende leert.

Terwijl wij nu op zulk eene wijze als ik u gezegd heb, bij onze kinderen het goede zoeken aan te kweeken en op te bouwen, moeten wij tevens toezien, dat dit goede niet van een' anderen kant door onszelfen of door anderen verwoest en afgebroken worde; wat zoude dan al onze moeite en vlijt baten kunnen? Daarom wil ik hier nog bijvoegen:

*Twee waarschuwingen tegen verkeerdheden,
die niet zelden bij de opvoeding der
kinderen plaats hebben.*

Mijne eerste waarschuwing is: *ziet toe, vader! moeder! dat gij elkander niet tegenwerkt in de opvoeding uwer kinderen.* Dit is in vele huisgezinnen eene jammerlijke kwaal, die niet alleen de kinderen in den grond bederft, maar bovendien twist en bitterheid veroorzaakt tusschen de beide ouders.

Ik behoef wel niet te zeggen, op hoe velerlei wijze dit kan geschieden. Gij werkt elkander tegen, als de een der ouders aan de kinderen toestaat, wat de ander hun geweigerd of verboden heeft; als de een in de opvoeding meer tot toegevendheid, en een ander meer tot strengheid neigt; als gij in tegenwoordigheid uwer kinderen elkander over het een of ander, dat hunne opvoeding betreft, berispt. Wat toch moet het gevolg zijn van zulk eene onbedachtzaamheid? Dat de kinderen dikwijls niet weten, waaraan zij zich moeten houden; dat zij, of den toevendenden vader boven de strengere moeder, of, (dat meermaal het geval is) de toevendende moeder boven den strengeren vader aanhangen en vleijen; dat zij zich ter verschooning hunner verkeerdheden bij den een' hunner ouders op den ander beroepen;

dat zij dus de behoorlijke achting en gehoorzaamheid voor beiden verliezen en ondeugende kinderen worden. En hoevele bitterheid, hoevele kwade verdenking, hoevele harde woorden, hoevele verkoeling der liefde tusschen de echtgenooten wordt uit dit verschil geboren? Zoo wordt de opvoeding der kinderen in menig huisgezin bijna een dagelijksche twistappel; en de ongelukkige kinderen zijn tot hunne groote schade meermaal de getuigen van de onverstandige woorden, die driftige ouders om hunnentwil elkander toevoegen.

Ouders! het koste wat het wil; zoo gij uwe kinderen, zoo gij elkander, zoo gij de vrede in uw huis lief hebt, moet gij elkander in deze gewigtige zaak verstaan, en zamen ééne lijn trekken. Verschilt gij in uwe begrippen, dat ieder iets toegeve, en dat men dus zoeken te worden. Draagt toch zorg, dat uwe kinderen van dit verschil niets bemerken! en zoo het soms gebeurt, dat een van uw beide aan de kinderen iets zegt of doet, hetgeen den anderen mishaagt, bedwingt, bid ik u, uw ongenoegen, tot gij elkander daarover alleen spreken kunt.

Evenwel moet deze eenstemmigheid tusschen de ouders niet zoo ver gaan, dat de moeder bij hare huisselijke opvoeding de ongehoorzame kinderen telkens met de straf van den vader bedreigt, en dus den vader

als tot een schrik maakt voor zijne kinderen. Ook is dit onverstandig, want daardoor verwerpt de moeder zelve hare achtbaarheid en gezag, en kan hare kinderen, hoe langer hoe minder, alleen besturen: die bedreiging is ook bij eene behoorlijke opvoeding der moeder doorgaans onnoodig, en zij is hoogst te beklagen, wanneer zij bij alle hare moederlijke liefde en trouw, om de onhandelbare stoutheid van een ondeugend kind, genoodzaakt wordt van dit middel gebruik te maken.

Ik voeg er nog eene *tweede waarschuwing* bij: *Trekt het eene kind niet onredelijk boven het andere voor.* Dit wil niet zeggen, dat wij aan een gehoorzaam, naarstig, leergierig kind geene meerdere bewijzen van onze liefde en goedkeuring zouden mogen geven, dan aan zijnen ondeugenden broeder; dus toch zou de braafheid niet mogen aangemoedigd, de ondeugd niet mogen bestraft worden. Maar ik wil u waarschuwen, dat gij geen *onredelijk* onderscheid maakt tusschen uwe kinderen. Deze waarschuwing is niet onnoodig; want niet zelden wordt de een, omdat hij de oudste is, een ander omdat hij de jongste is, een derde omdat hij de naam van vader of moeder draagt, een vierde omdat hij zijne ouders weet te vleijen en naar den zin te praten, een vijfde omdat hij wel schranderder en

kundiger, maar niet gehoorzamer en braver is dan zijne broeders en zusters, voortgetrokken. Van deze onredelijkheid is *Jakob*, in de onderscheidende genegenheid voor zijnen geliefden *Jozef*, den zoon van zijne *Rachel*, niet geheel vrij te spreken; althans zij had in het huis van *Izaäk* en *Rebekka* zichtbaar plaats: *Izaäk* had *Ezau* lief, want het wildbraad, dat deze voor zijnen vader gereed maakte, was naar zijnen mond; maar *Rebekka* had *Jakob* lief. (1) Maar wat ongelukkige gevolgen heeft dit in die beide huizen gehad? Hoe veel nijd, haat en harde behandeling tusschen de broeders is daaruit voortgekomen! En waarlijk, zulk eene onredelyke partijdigheid bij ouders kan niet anders dan slechte gevolgen hebben, want nu worden de ondeugden in het voorgetrokken kind met zwakke toegevendheid verschoond, en zijne dwaasheden hem ingewilligd, terwijl de verkeerdheden der overige kinderen soms scherp worden bestraft; zoo wordt het geliefde kind een bedorven kind. En dit is nu het eenige kwaad niet: dus kweeken de ouders zelve haat en nijd onder hunne kinderen, en zijn de aanleidende oorzaak van velerlei ondeugd en verdriet onder hen; de terugzette en min begunstigde kinderen kun-

(1) Gen. XXV: 28. Hoofdst XXVI: 3.

nen den broeder of zuster, die vaders en moeders lieveling is, niet verdragen. Zoo moet hij deze onderscheiding door de wangenunst zijner broeders en zusters duur betalen; zoo wordt hij hun hatelijke aanklager en verklikker bij de ouders; zoo wordt, door deze onredelijkheid der ouders, aan alle de kinderen soms groot nadeel toegebracht. In hoe vele huisgezinnen kan men dit alles bevestigd zien! Daarom, ouders! *trekt het eene kind niet onredelijk aan het andere voor!*

Das heb ik u, kinderlievende ouders! vele nuttige *onderrigtingen, lessen, hulpmiddelen, waarschuwingen*, ter bevordering van de goede en christelijke opvoeding uwer kinderen, voorgehouden. Maar nu hoor ik vele vaders en moeders, die dat alles met aandacht gelezen hebben, bij zichzelf zeggen; »welk eene menigte voorschriften! wie kan dit alles dagelijks in het oog houden en ter beoefening brengen?» Dit kost zeker moeite, oplettendheid, waakzaamheid; maar het groot gewigt der zaak is dit dubbeld waardig. Ook mogen wij ter onzer bemoeiding opmerken, dat de beoefening van ééne dezer lessen ons van zelve leidt en helpt tot de beoefening van vele andere; immers, als gij uwe kinderen in alles met een goed voorbeeld tracht voor te gaan, dan zult gij hen te gemakkelijker aan gehoorzaamheid

gewennen; dan zult gij te minder gevaar loopen om uwe bevelen en bestraffingen te zeer te vermenigvuldigen; dan zullen vader en moeder in de opvoeding der kinderen elkander niet tegenwerken. Ziet! zoo bevat de beoefening van deze ééne les: *Geeft aan uwe kinderen een goed voorbeeld!* vele andere lessen in zich.

Ook mag en moet ik ten slotte van alle deze onderrigtingen en vermaningen er nog iets van hoog belang bijvoegen, hetwelk de moeilijkheid der opvoeding zeer verzachten en ons op eene uitnemende wijze daarin helpen en voorspoedig maken kan. Het is:

Een allergewigtigst vereischte, zonder hetwelk wij bij alle onze bemoeijingen, van de opvoeding onzer kinderen niet veel goeds wachten kunnen.

Bidt veel voor en ook met uwe kinderen!

Wij allen bidden, ieder op zijne wijze; met het gebed beginnen en eindigen wij immers elken dag? Ik onderzoek hier nu niet: Wat bidt gij? Hoe bidt gij? Om wat reden bidt gij? Maar de vraag is hier: Bidt gij dan ook voor uwe kinderen? Begeert gij van God, dat Hij u besture en helpe in hunne opvoeding, opdat gij door traagheid, door onverstand, door ongeduld en kwaad humeur u niet bezondigt aan uwe kinderen en hen benadeelt? Smeekt gij van God, niet alleen

om de bewaring van hun leven en gezondheid, om hunne genezing uit ziekte, maar ook om zijnen zegen over het onderwijs, dat zij ontvangen, om de bekeering van hunne harten tot Hem en tot zijne dienst? Deze vraag moet ieder vader en moeder, die dit boekje leest aan zichzelf beantwoorden.

Gij ouders! die niet voor uwe kinderen bidt, gij hebt hen niet regt lief; gij kent de hoogste behoeften en belangen uwer kinderen niet; ik vrees daarom, dat gij het met alle de zorg en moeite, die gij aan uwe kinderen besteedt, niet ver brengen zult. Zeer waarschijnlijk hebt gij ook nog niet geleerd *voor uzelf* regt te bidden, want ieder, die weet en gevoelt, hoezeer hij voor zichzelf God noodig heeft, weet en beseft dit ook voor zijne kinderen. Ongelukkige menschen! ongelukkig zijt gij, gij en uwe kinderen, maar gij gevoelt het niet.

Maar gelukkig en hoogst begunstigd noem ik zulke kinderen, die opgroejen, niet alleen onder het dagelijks opzicht, maar ook onder het dagelijks gebed van vrome ouders. In zulk een huisgezin is dan ook waarschijnlijk dagelijks huisselijke godsdienst; de vader of moeder gaat daar dan voor, en zoo hooren de kinderen het, hoe hunne ouders, niet alleen door eigene zorg, maar ook *bij God* het goede voor hen zoeken.

Ja! christelijkgezinde ouders! Gij moet

niet alleen voor, maar ook afzonderlijk met uwe kinderen bidden. Er zijn in ieder huisgezin tijden en gelegenheden, die daartoe nog meer bijzonder geschikt zijn, daartoe ons roepen en uitlokken; bij voorbeeld op den verjarenden geboortedag van den vader of moeder, of van een der kinderen, bij ziekte, na de herstelling, of bij het overlijden van een of ander der geliefde huisgenooten, op den laatsten avond van het jaar en bij meer andere gelegenheden, die uw eigen hart u gereedelijk zal aanwijzen. Zoo deed de vrome Job reeds in den ouden tijd; wanneer zijne kinderen, ieder op hunnen verjaardag, hunne broeders ter maaltijd genoodigd hadden, en zij daar zamen vrolijk geweest waren, moesten zij allen, na het eindigen van de feestvreugde, bij hem komen; dan offerde hij voor hen en bad met hen; want zeide hij: *misschien hebben mijne kinderen gezondigd, en in hun hart God vaarwel gezegd* (1).

Moet ieder onzer den ernst en de goedertierenheid van dien vromen kinderlievend vader niet prijzen? Welaan! dat wij dan, aan ons geweten getrouw, dit voorbeeld navolgen! Het gemeenschappelijk gebed van ouders voor en met hunne kinderen schijnt mij toe geen gering gedeelte te zijn van eene godvruchtige en christelijke

(1) Job I: 4, 5.

opvoeding; ook laat zich de zegen van zulk eene heilige oefening meermaal reeds in dit leven bemerken! er is doorgaans in zulke huisgezinnen, meer dan elders, eene wezentlijke band tusschen ouders en kinderen, en men zal bij zulke van God begunstigde kinderen meerdere achting en eerbied voor zulke ouders bemerken, dan helaas! thans vooral, in de meeste huisgezinnen plaats heeft. Uit zulke huisgezinnen komen, door Gods genade de *Timotheïsen* voort: jonge menschen, die van kinds af de kennis der zaligheid leeren, in welke men al vroeg de beginselen van het geloof en de godzaligheid hunner ouders bespeuren mag. (1)

De hoofdsom van alles, wat ik tot nu toe gezegd heb, komt hierop neer: Eene goede opvoeding is niet alleen eene menschkundige, beschaafde, zedelijke, maar zij is ook eene *godsdienstige christelyke opvoeding*, in welke men, niet door vele woorden en vermaningen, niet door de menigte van lessen en bevelen, maar vooral door een goed voorbeeld op de kinderen tracht te werken; en dat al *onder gedurige gebeden voor en met onze kinderen tot God.*

(1) Tim. I: 5. Hoofdst. III: 14, 15.

Er is veel, zeer veel, dat ons tot eene trouwe en christelijke opvoeding onzer kinderen kan en moet opwekken en aanmoedigen.

Moeijelijk, gansch moeijelijk is de taak, kinderlievende ouders! er is dagelijksche oplettendheid, wijsheid, inspanning, geduld, opoffering, zelfsverloochening noodig. Een vader, eene moeder, die zijne kinderen waarlijk lief heeft, dreigt wel eens moedeloos te worden en toe te geven aan traagheid en verzuim. Maar er is aan den anderen kant ook veel, dat ons in dit moeijelijke werk kan opwekken en aanmoedigen. Ik heb in het begin van dit boekje, § 2, 3, 4, *bladz.* 7 tot 12 reeds het een en ander hiervan gezegd, en verzoek u dit nog eens aandachtig na te lezen.....

Hebt gij dit nu gedaan? Dan weet gij, dat de opvoeding onzer kinderen wel eene moeijelijke, maar geene onmogelijke zaak is voor menschen, die het christendom belijden, en die in het dierbaar evangelie zoo veel onderwijs, goeden raad, hulp en bemoediging vinden kunnen. Ik wil er nu nog eenige andere opwekkingen en aanmoedigingen bijvoegen.

Eerste opwekking en aanmoeding.

Door eene goede en trouwe opvoeding onzer kinderen kunnen wij veel goeds; door eene trouwelooze en verkeerde opvoeding kunnen wij veel kwaads stichten.

De ouders drukken in mindere of meerdere mate iets van hun eigen beeld in hunne kinderen af, bij den dagelijkschen omgang met hen; dus leven en spreken zij meermaal in hunne kinderen. En dit heeft niet alleen reeds plaats, wanneer de ouders nog leven, maar vooral ook nog, wanneer de kinderen groot geworden zijn, en hunne ouders reeds lang in het graf liggen. Hoe weldadig en krachtig werkten de beginselen van de vreeze Gods, die de vrome *Jakob* zijnen *Jozef* had ingeplant, op het hart van dezen jongen mensch, onder allerlei verleidingen en beproevingen! Welke rampzalige gevolgen daarentegen had de slappe opvoeding, die *Eli* aan zijne zonen gaf! Hoe veel zonde, schande en verderf heeft hij daardoor aan zichzelf, aan zijn huis en aan zijn volk veroorzaakt! (1)

En plaats hier tegen over nu de geloovige christenvrouwen *Eunice* en *Lois*, de moeder en grootmoeder van den Evangelist *Timotheüs*! wat zegen hebben die edele vrouwen door de godsdienstige opvoeding

(1) 1 Sam. I: 27, enz. Hoofdst III: 11-14.

van dit kind aan de oude christenkerk
aangebragt; zij leefden, spraken en deden
goed door haren *Timotheüs*, nog lang
na dat zij gestorven waren. (1) Is dit niet
eene krachtige opwekking en aanmoedi-
ging? » Door de moeite, zorg en arbeid,
die ik, met een biddend oog op God, te
koste leg aan mijne kinderen, kan ik nuttig
zijn nog lang na mijnen dood; het goede
plant zich tot mijne kindskinderen over;
eene *Lois* kan eene *Eunice*, en eene *Eu-
nice* kan eenen *Timotheüs* kweeken: maar
als ik mijne kinderen en derzelve opvoe-
ding verwaarloos, breng ik hen op tot een
verdriet voor anderen, en mijn verzuim
kan de nakomelingschap nog verderven, als
ik reeds lang in het graf vergeten ben.”

Gij vaders en moeders! wier lust het
is God te dienen naar zijn Evangelie; hebt
gijlieden zelve, hebben althans niet velen
van u godvruchtige ouders of grootouders
gehad, die u reeds in uwe kindsheid tot
liefde voor den Zaligmaker, en tot de vreeze
Gods opwekten; die voor en met u baden?
Ziet! deze echte christelijke opvoeding heeft
de genadige God in u gezegend; deze ver-
maningen en gebeden heeft Hij in *uwe* be-
keering vruchtbaar gemaakt. Wat aanmoe-
diging voor u, om in hun voetspoor te
wandelen, en dus in uw gezegend geslacht

(1) II Tim. 1: 5. Hoofdst. III: 15.

de kennis en de dienst van God voort te planten! En ziet gij er reeds onder uwe kinderen, die den Heer Jezus Christus boven de wereld lief hebben, erkent dit dankbaar en verblijd! u daarover in uwen God! maar vergeet niet, dat uwe kinderen nog in eene booze en verleidende wereld zijn, en dat een goed begin nog geen einde is; dan zullen uwe vermaningen en uwe gebeden, hun ten goede, niet ophouden.

Eene tweede opwekking en aanmoediging.
Onze kinderen zijn gedoopt.

Denkt gij hier wel veel aan? Ouders! *Onze kinderen zijn gedoopt*, en *wij hebben hen laten doopen*. Wat wil dit zeggen? Wij hebben een zichtbaar bewijs en pand ontvangen, dat God ons en onze kinderen in genade wil aannemen; dat Jezus Christus, de Zoon van God, onze kinderen lief heeft; dat de Heilige Geest wil wonen in de harten van onze kinderen, en onze goede onderwijzingen wil zegenen. En *wij*, toen wij hen lieten doopen, hebben hen in dit geloof aan Gods ontferming opgedragen, aan Zijne dienst overgegeven en beloofd, dat wij hen in Zijne kennis en ter Zijner eer wilden opvoeden. Welk eene aangerame en krachtige opwekking! Wij behoeven nu niet te denken, dat wij te vergeefs arbeiden aan de opvoeding en ver-

betering van onze kinderen, al zien wij op onze bemoeijingen nog weinige vrucht. Wij behoeven dan nu ook dit moeilijk werk niet alleen te doen, maar mogen zien en pleiten op Gods genegenheid voor onze kinderen; wij mogen Hem biddend vragen, of niet onze kinderen een pand van Zijne liefde hebben ontvangen, of wij daarom niet op zijnen zegen over onze opvoeding hopen mogen? Maar aan den anderen kant: wat schade, welk eene ontrouw, welk eene ondankbaarheid, wat onverschonelijke schuld voor God, als wij de genade des doops, en de plegtige belofte, die wij toen ten goede van onze kinderen gedaan hebben, vergeten en klein achten! Wij onthouden aan onze kinderen den besten schat, die meer waard is dan eene rijke erfenis; wij bezondigen ons grootelijks tegen God, tegen den Zaligmaker, tegen onze kinderen, tegen de christelijke gemeente, tegen onze eigene zielen, en loopen gevaar, dat zij misschien in de eeuwigheid ons, hunne ouders zullen aanmerken, als de eerste oorzaken van hunne rampzaligheid. Hoort het toch, trouwelooze ouders! ongodsdienstige menschen, die ongodsdienstige kinderen kweekt; hoort het toch en schaamt u voor God!

Eene derde opwekking en aanmoediging.

De ouders hebben van eene trouwe opvoeding hunner kinderen, ook voor zich zelve, veel genoeg en gewin.

Het is voor een braaf onderwijzer der jeugd de aangenaamste belooning, als hij mag zien, dat kinderen van zijne school vervolgens door zijne goede leer en lessen zich gelukkig ontwikkelen tot nuttige en achingwaardige leden der maatschappij; maar nog veel aangenamer is het voor gevoelige kinderlievende ouders, als zij hunne kinderen aan *hunne* hand, in *hunne* woning, onder *hun* opzicht zien opwassen tot beminnelijke, regt bruikbare en godsdienstige menschen. O! hoe verkwikt zich het teedere vader- en moederhart, als zij, ongevergd, uit den mond van anderen het goede van hunne kinderen mogen hooren en mogen denken: dat is dan door Gods goedertierenheid de zoete vrucht van mijne zorg voor hen! Hoe verheugen zich de ouders, als zij uit den mond van hunne volwassene kinderen zelve ontvangen den herhaalden vrijwilligen dank, voor alle liefde, moeite en zorg: voor alle vermaningen en waarschuwingen aan hen besteed: voor alle gebeden, die hunne ouders voor hen en met hen gebeden hebben! Dan rekt men alle zijne moeite en arbeid tiendubbeld be-

loond; dan gaat men in zijne eenzaamheid, en dankt God met schaamte en schuldberijdenis, maar tevens met tranen van vreugde, dat Hij onze gebrekkige, maar toch niet verwaarloosde opvoeding dus zegenen wilde; dat hij de gebeden voor onze kinderen zoo genadiglijk verhoord heeft.

Ik beken, niet altijd is de ouderlijke zorg en arbeid even zeer gezegend. Godvruchtige ouders moeten met *Jakob*, *David* en anderen wel eens bitter weenen over de ondeugdheden hunner kinderen; maar soms hebben ook zij, niet tegenstaande hunne welmeenendheid, dit aan eigene dwaasheid en onbedachtzaamheid toe te schrijven. Doch ik wil u, die reeds bitter treurt over een ongezegelijk kind, niet nog meer grieven door harde verwijzingen; liever wil ik u opbeuren en troosten. Wat wij eenmaal verdraaiden en verdorven, kan God nog goed en regt maken; en al wat wij met welmeenendheid gedaan hebben ten goede van onze kinderen, kan en zal toch wel niet geheel vruchteloos zijn, al kunnen wij dat hier niet doorzien. Zal niet de eeuwigheid voor u, godvruchtige ouders! die hier u bekommert over de zielen uwer kinderen, u daarover een licht doen opgaan? Hebt gij dan een of ander kind, dat u, niettegenstaande uwe vermaningen en gebeden, tot groote droefenis is, ei! verlies het geduld

en de zachtmoedigheid niet! Wie waren *wij* in onze kindschheid en vroege jeugd? En door wien zijn wij geworden hetgeen wij nu zijn? Geest dan de goede hope niet verloren, maar houdt aan in het vriendelijk waarschuwen, houdt aan in het stille gebed tot God! Misschien ziet gij uw ligtzinnig en ongehoorzaam kind nog eens tot ernstig nadenken komen; misschien ziet gij den wegdwalenden nog eens wederkeeren. En, indien gij dit bij uw leven niet zien moogt, kan het nog na uwen dood gebeuren; zoo is *Manasse*, de goddelooze Zoon van den vromen *Hiskia*, lang na den dood zijns vaders, nog een ander mensch geworden. Zeker! indien wij meer geloof hadden ook voor onze kinderen, wij zouden ook meer den rijkdom en de kracht van Gods genade over hen opmerken.

Eene vierde opwekking en aanmoediging.

Eene trouwe en christelijke opvoeding geeft aandrang en vrijmoedigheid om, bij ons henengaan, onze achterblijvende kinderen aan de goddelijke hoede en liefdezorg aan te bevelen.

Wij weten niet hoelang wij leven zullen; misschien wordt gij reeds weggenomen van uwe kinderen, als zij nog zeer jong zijn; en, al hebben zij reeds meerdere jaren bereikt, gij laat hen achter in eene booze wereld,

die vol is van verleiding, en waarin zij gedurige waarschuwing en goeden raad noodig hebben. Dit ligt eenen vader of moeder, die op hun ziekbed, misschien hun sterfbed, worden nedergelegd, zeer na aan het hart: Hoe zal het met hunne lieve kinderen gaan? Wat zal er van hen geworden, als zij hunne ouders missen? Maar als gedurende ons vorige leven het tijdelijk en eeuwig welzijn onzer kinderen ons op het harte woog; als wij in onze gezonde dagen, met de hulp van God, aan hen zochten te doen, wat wij vermogten, dan zullen wij bij ons naderend einde ook vrijmoedigheid vinden om onze lieve kinderen, die *wij* nu niet meer kunnen leeren, leiden of helpen, aan te bevelen aan de liefderijke onderwijzing, bestiering en hulp van dien God, aan wien wij ze zoo menigmaal in ons leven hebben opgedragen. Ons geweten zal ons wel zeggen, dat onze ontrouw aan onze kinderen vele was, maar, daar wij dit met schaamte voor God belijden. en toch het getuigenis in ons hebben, dat wij hun welzijn bij Hem zochten, zal geene bange wroeging het aandoenlijk afscheid verbitteren; de laatste goede woorden, de laatste les, de laatste raad, het laatste verzoek uit den mond van een vader of moeder, wiens raad en lessen ten allen tijde zoo welmeenend en trouw waren, zal niet vruchteloos zijn, en het luide of

stille gebed tot God voor onze achterblijvende lievelingen, zal, op ons sterfbed, rust en goede hope storten in onze zielen. Vaders! moeders! wie uwer wenscht niet, zijne kinderen zoo rustig, zoo gemoedigd, het laatste *vaarwel* te zeggen? Ei! dat eene trouwe en christelijke opvoeding ons dan ten allen tijde en boven alle andere bemoeijingen ter harte ga!

BESLUIT.

En hiermede neem ik afscheid van ulieden. Het is *een goed woord*, dat ik tot u sprak; het is in de Heilige schrift, en in uwe christelijke belijdenis gegrond, en uw geweten heeft er toestemming aan moeten geven. Verwerpt dan dit goede woord niet! Leest dit boekje meer dan éénmaal! Maakt hetzelfde ook aan andere ouders bekend! En de genadige God, die ons en onze kinderen lief heeft, zegene deze mijne poging, om aan het zaad der gemeente iets goeds toe te brengen, opdat, ook na onzen dood, zijn naam en genade onder ons van velen geprezen worde door onzen Heer Jezus Christus. Amen!